

Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom

■ **Bojana Peterka**, prof. pedagogike in slovenščine, poučuje slovenščino na osnovni šoli v Vodica. Ima deset let izkušenj z delom v šolstvu.

Ljubezen do domovine se začne s skrbjo za materni jezik. Pri tej skrbi imata pomembno vlogo tako primarno kot sekundarno okolje. Skrb za materni jezik se začne v okviru družine, nato v vrtčevskem in šolskem okolju, pozneje pa to skrb prevzame vsak posameznik. Bolj se posameznik oddalji od materinščine, večje težave ima z občutkom pripadnosti določenemu narodu. V šolskem okolju lahko pri predmetu slovenščina učitelji preko različnih aktivnosti ogromno naredijo za spodbujanje narodne identitete.

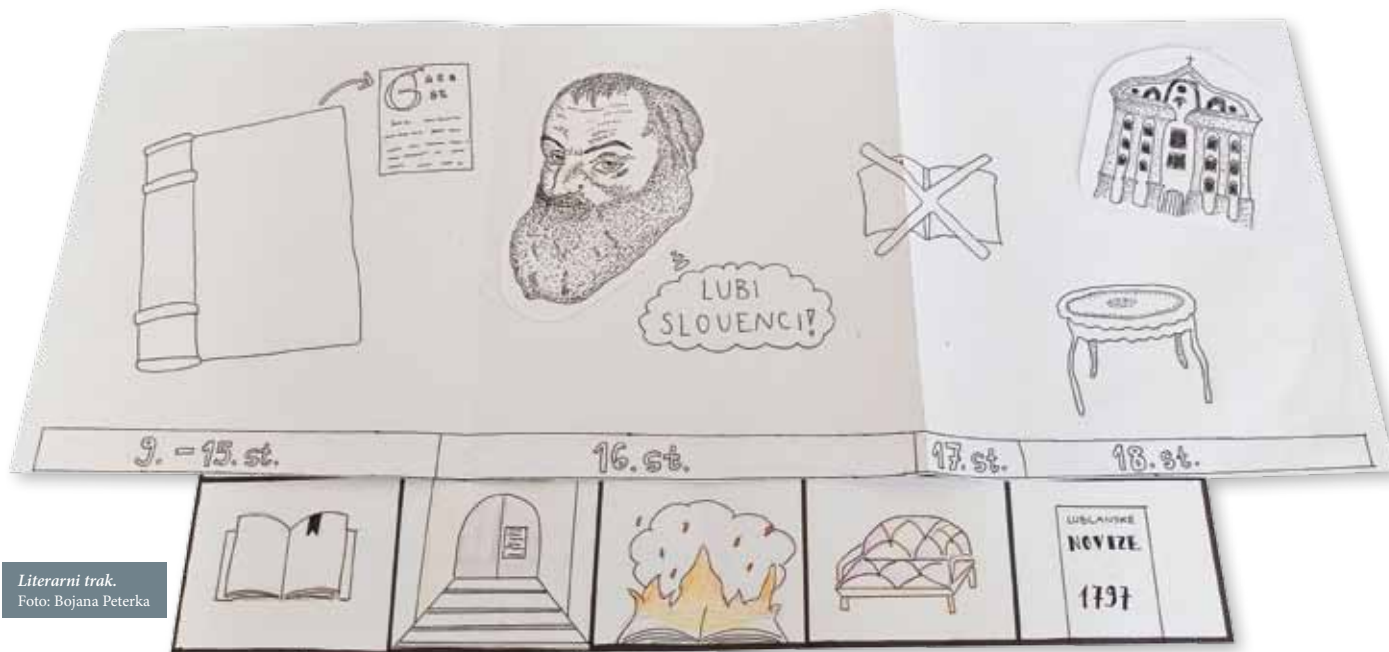
Materni jezik in narodna identiteta

Silvo Fatur v svoji razpravi o materinščini pravi, da se zdi definicija maternega jezika najbolj ohlapna med vsemi definicijami jezika. Nadalje navaja, da je temu primerno ohlapna tudi zavest o razsežnostih in pomenu materinščine, prav tako pa je preohlapna tudi skrb zanjo (Fatur, 2001). Za materni jezik bi se lahko reklo, da je jezik, ki ga dobimo od matere oziroma

očeta; je torej naš prvi jezik, s katerim pridemo v stik (ki ga slišimo in v katerem se sporazumevamo doma, s svojimi starši in ostalimi ožjimi sorodniki). To je jezik, ki ga večinoma najbolje obvladamo (bolje lahko obvladamo jezik okolja) – v njem se najlažje sporazumevamo, najhitreje razmišljamo in z njim se najlažje poistovetimo. Hkrati z njim razvijamo tudi narodno identiteto in kulturo. Obvladanje maternega jezika ali jezika okolja (torej v kolikšni meri poznamo jezik oziroma

kako dobro ga govorimo) je pomembno za našo narodno identiteto. Posameznik ima lahko tudi več kot en materni jezik, s tem pa ima lahko več kot eno narodno identiteto, pri čemer ena bolj prevlada, kar je odvisno od več različnih dejavnikov.

Še pojasnilo o jeziku okolja. Jezik okolja je jezik, ki se ga govori v nekem okolju in je lahko drugačen od maternega jezika, ki ga otrok doma posluša in govori, vendar pa je otrok prej ko slej v stiku z

Literarni trak.
Foto: Bojana Peterka

okoljem, zato ga lahko obvlada enako dobro ali podobno (bolje, slabše) kot materni jezik.

Poučevanje materinščine v današnjem času

Poučevanje materinščine je v današnjem času marsikje v Evropi zahtevnejše, kot je to kadar koli bilo in kot se zdi na prvi pogled. Največjo težavo predstavljajo elektronski mediji, v katerih prevladuje angleščina kot družbeno sprejet jezik. Mladi morajo danes obvladati angleščino, če želijo slediti napredku in družbi, ki ta napredek narekuje. Elektronski mediji močno vplivajo na mlade, in sicer prek različnih aplikacij, spletnih forumov, družbenih omrežij, poleg tega pa na mlade v zvezi z uporabo jezika vplivajo tudi

posamezniki, tako imenovani 'influencerji'. Ker mladi radi sledijo novostim ter radi posnemajo mlade, navidezno srečne in uspešne ljudi, jim bodo sledili tudi v jeziku, kar pa lahko dolgoročno resno ogrozi uporabo maternega jezika, ki ni angleščina. Tako mladi vsakodnevno uporabljajo določene angleške izraze v svojem govoru in sčasoma začnejo pozabljati materno besede.

Poučevanje materinščine, ki ni angleški jezik, v novodobnem času predstavlja izziv za učitelje. Učitelj mora biti pri poučevanju materinščine, ki ni angleščina, sila previden in mora izhajati iz posameznikovega praktičnega govora, to je iz sporazumevalne in jezikovne zmožnosti, četudi ta ni v skladu z materinščino, saj lahko v naspornem primeru angleščini še bolj utre pot v vsakodnevnem sporazumevanju, materinščino pa tako še bolj potisne v ozadje.

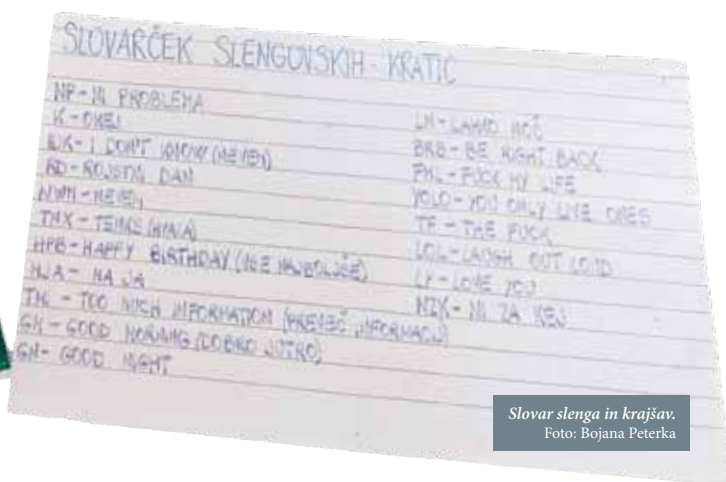
Pri mladih se danes bolj kot kadar koli prej tako v pisnem kot v ustnem sporazumevanju uporabljajo krajsave, ki ponavadi izhajajo iz angleškega govornega okolja. Stroka danes ne zmore več tako hitro slediti nastajajočim spremembam jezika, zato je treba

določene jezikovne vzorce pustiti, preden se mlade zatre v njihovi materinščini.

Tudi Marko Stabej meni, da pridobivanje zmožnosti posameznikovega govora ne sme potekati v okviru idealizirane popolne jezikovne zmožnosti, temveč moramo načrtovati realne jezikovne in sporazumevalne potrebe glede na družbeni kontekst (Stabej, 2001).

Poučevanje materinščine – slovenščine in narodna identiteta

Poučevanje slovenščine je pomembna in odgovorna naloga učiteljev slovenistov, še posebej danes, ko naš jezik izgublja pomen in

Slovar slenga in krajšav.
Foto: Bojana Peterka

spoštovanje tudi v družbi izobražencev, kar je še posebej zaskrbljujoče. Medtem ko so elektronski mediji že poplavljeni z angleščino, lahko vidimo, da se v zadnjih nekaj letih pri nas tudi najvišja institucija izobraževalne dejavnosti (slovenska univerza) in znanstvenoraziskovalna dejavnost borita s prevlado angleščine, s tako imenovano anglicizacijo. Mnogi strokovnjaki s področja jezikoslovja in književnosti tako v različnih medijih opozarjajo na vlogo in pomen slovenščine na najvišji stopnji izobraževanja in v javnosti (mediji) ter na negativne posledice, ki jih lahko ima anglicizacija za družbo kot celoto oziroma za slovenski narod.

Še najbolj ekspliciten o tem je bil jezikoslovec Marko Snoj na posvetu o obstoju materinščine. Povedal je: »Slovenski narod obstaja zaradi slovenskega jezika. To se pravi, da je država utemeljena na slovenskem jeziku, in če slovenski jezik pade, pade slovenska država« (v Jerebič, 2019).

Poučevanje materinščine – slovenščine v osnovni šoli

Učenci se z izrazom materni jezik srečajo na predmetni stopnji. Pri poudarjanju pomena materinščine v povezavi z narodno identiteto ima učitelj na razpolago več orodij, s katerimi lahko uresničuje ta cilj. Le-ta se lahko izvaja tako pri književnem kot jezikovnem pouku.

V okviru književnega pouka se dá za narodno identiteto največ narediti v zaključnem razredu. Učitelj tako pri literarnozgodovinskih obdobjih z različnimi deli in avtorji vseskozi poudarja vlogo in pomen slovenščine. S pomembnejšimi slovenskimi avtorji in njihovimi deli (Primožem Trubarjem, Valentinom Vodni-

kom, Antonom Tomažem Linhartom, Francetom Prešernom in Ivanom Cankarjem) skuša učence ozaveščati

Pri poudarjanju pomena materinščine v povezavi z narodno identiteto ima učitelj na razpolago več orodij, s katerimi lahko uresničuje ta cilj.

o slovenskem narodu in domovini, s tem pa krepi njihovo zavest o slovenskem jeziku, slovenski kulturi in slovenskem narodu. Kot naloge pri pouku ali kot domače naloge lahko učencem dá na razpolago nekaj naslovov, na katere morajo potem napisati bodisi pesem bodisi krajsi sestavek. Gre za ustvarjalne naloge, ki spodbujajo narodno zavest. Učenci lahko ustva-

Poimenovanja učencev za besede učenec, knjiga, drevo.
Foto: Bojana Peterka

rijo slikovni literarni trak kot nekakšen pregled zgodovine slovenskega jezika in kulture. Učencem je treba poudariti vlogo in pomen literature v nekem narodu ter jim pojasniti, v kakšni povezavi sta književnost in družbena razvitost naroda. Kot pomembno orodje za dvig narodne identitete pa lahko učitelj uporabi domače branje, pri čemer daje poudarek slo-

Današnji učitelji slovenščine imajo torej pomembno vlogo, da poskrbijo za ljubezen do maternega jezika, ki se zaradi množične uporabe angleščine v elektronskih medijih bori za svoj obstoj.

venskim klasičnim in sodobnim avtorjem oziroma njihovim delom. Vodilo pri tem je, da učencem dá tako klasične kot aktualne, tematsko zanimive in berljive knjige, pri tem pa naj upošteva razvojno stopnjo oziroma starost učencev.

Pri jezikovnem pouku je treba slediti načelom avtentičnega pouka, torej je treba izhajati iz resničnosti in praktičnosti. Učence naj se ne zatira in omejuje pri rabi njihove govorice. Sicer jih je treba učiti knjižnega jezika, vendar je to treba narediti na nek subtilen način. Tako jim na primer pri poudarjanju pomembno-

sti knjižnega jezika učitelj lahko prikaže izrazito neknjižno besedilo (najbolje kakšno narečno, ki vsebuje zelo veliko tujih izrazov in ga učenci ne poznajo), ki naj ga skušajo pretvoriti v knjižni jezik. Treba pa jim je tudi razložiti, da je jezik živa tvorba, ki se z govorcami nenehno razvija in spreminja, ter da je v govoru včasih bolje uporabiti kakšen neknjižni izraz, ki ga bo okolica razumela, kot da bi šli »z glavo skozi zid«. Izhajajoč iz avtentičnosti in sprejemanja učenčeve govorice, lahko učitelj v zaključnem razredu dá nalogo, naj izdelajo slovar slengovskih izrazov ali slovar krajšav. V 6. razredu pa lahko na primer dá ustvarjalno nalogo, naj učenci najdejo svoja poimenovanja za posamezne besede. Vse naloge so dane z namenom, da učenci vzljubijo učenje maternega jezika, saj bodo lahko le s tem stopnjevali znanje slovenskega jezika, katerega obvladanje je v zadnjih nekaj letih precej upadlo.

Današnji učitelji slovenščine imajo torej pomembno vlogo, da poskrbijo za ljubezen do maternega jezika, ki se zaradi množične uporabe angleščine v elektronskih medijih bori za svoj obstoj. Slovenščina kratkoročno sicer ni ogrožena, a se bo zaradi različnih dejavnikov (prilagojena svetovnemu napredku) čez 100 let spremenila, kako in v kolikšni meri, pa je odvisno od današnjih mladih in njihovih potomcev. A že danes učitelji ne smejo

biti presenečeni, ko bodo pri ocenjevanju znanja iz svojega predmeta imeli učenca, ki se ne bo spomnil slovenskega izraza ter jih bo prosil, ali jim lahko to pove v angleščini. Pa vendar ničesar ni treba obsojati, saj lahko s tem naredimo več škode. Jezik smo mi sami, saj nas oblikuje tako osebnostno kot narodnostno, zato je pomembno, da so učitelji zgled učencem v uporabi materinščine in da jasno izražajo svojo ljubezen do slovenskega jezika. Raje bodo imeli učenci slovenščino kot učni predmet, manj bodo uporabljali angleščino in slovenščina tako ne bo izginjala. ◀

Literatura

- Fatur, S. (2001): Jezik kot materinščina. V: Ivšek, M.: *Materni jezik na pragu 21. stoletja*. Zbornik mednarodnega seminarja Materni jezik na pragu 21. Stoletja. Portorož, december 1999. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 365–372.
- Jerebič, M. (2019): *Dovolj je! Tokrat zaradi izrivanja slovenščine z univerz*. Pridobljeno 6. 10. 2019 na spletni strani <http://radio.ognjisce.si/sl/216/aktualno/30155/>.
- Stabej, M. (2001): Spod maternega krila v lastne hlače (materni jezik, državni jezik – med intimnim in javnim). V: Ivšek, M.: *Materni jezik na pragu 21. stoletja*. Zbornik mednarodnega seminarja Materni jezik na pragu 21. stoletja. Portorož, december 1999. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 20–31.

Prispevek je v celoti objavljen:

Peterka, Bojana (2019): Ljubezen do domovine se začne z maternim jezikom. V: Ašič, Erika (ured.) (2019): *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*. Zbornik. Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, str. 141–147. [Elektronski vir]. Dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf.